
מד"ה באתי לגני תשכ"ג

ביאור בהמאמר בדרך אפשר

יו"ד - יא שבט תשפ"ג

בע"ה

מיכאל הנוך גאלומב

ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש המרכזית 770

Copyright

M.H. Golomb

mhgolomb@gmail.com

בר"ה באתי לגני תשב"ג

רשימת המאמר בסגנון של ביאור בדרך אפשר
לעיין רק אחרי לימוד ועיון בגוף ההנחה

א

תוכן יב סעיפים הראשונים של המשך ההילולא

באתי לגני אחותי כלה¹ ומביא בעל ההילולא מ"ש במדרש² בפירוש באתי לגני, לגנוני, למקום שהי' עיקרי – עיקר דירתו – בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה, ואח"כ הנה ע"י החטאים, החל מאדה"ר, ולאח"ז במשך שבעה דורות, סילקו את השכינה מלמטה למעלה, ואח"כ התחיל אברהם להוריד את השכינה מלמעלה למטה, עד כי משה שהוא השביעי וכל השביעין חביבין³, הוריד השכינה מרקיע הא' לארץ. וזהו שאז נאמר הציווי⁴ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם שהו"ע דירת השכינה בתחתונים.

והמשכת השכינה נעשית ע"י עבודת בני, כהדיוק ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד⁵. וזוהי כללות העבודה דועשו לי מקדש שקאי על עשיית המשכן, שעז"נ⁶ ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים, וכמבואר בארוכה בהמשך⁷ שעיקר העבודה היא לעשות משטות (שטים) דלעו"ז, שטות דעולם, שיהי' שטות דקדושה, וקרש אותיות שקר, שמשקר העולם יעמידו בנין שיהי' מקדש ומשכן לו ית'.

וענינו בעבודה דכל אחד ואחד (ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד) הוא

1 שה"ש ה, א.

2 שהש"ר עה"פ.

3 ויק"ר פכ"ט, יא.

4 תרומה כה, ח.

5 הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פרק ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך תרומה כה, ח. של"ה סט, א רא, א. שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חכו"ע ע' 173 הערה 45.

6 תרומה כו, טו.

7 פ"ה ואילך

הקירוב לאלקות, שזהו שעיקר העבודה במשכן היתה עבודת הקרבנות, שהו"ע קירוב כל הכחות⁸. ועל זה היא המלחמה שנעשית ע"י בני"ש שנקראים צבאות הוי"ו⁹. ובכדי לנצח במלחמה, מבזבז המלך את אוצרותיו היקרים¹⁰ וגם מעמיד את עצמו בסכנה כביכול, כדי לנצח במלחמה. והכלי לקבלת האוצר מלמעלה הוא האוצר דלמטה¹¹ בעבודת האדם.

ומבאר שאע"פ שנתנית האוצרות היא ע"י פקידי החיל, הכוונה בזה הם אנשי החיל שהם דוקא עושים את הנצחון, שהם צבאות הוי"ו.

ולבאר ענין האוצר למעלה, מביא מה דאיתא בתיקוני זהר¹² אור א"ס למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, ומבאר שאוצר העליון הו"ע אוא"ס למעלה עד אין קץ. אלא שמקדים לבאר את העילוי שבאוא"ס למטה עד אין תכלית (שלמטה מהענין דאוא"ס למעלה עד אין קץ), ומזה יובן גודל העילוי שבהענין דאוא"ס למעלה עד אין קץ. ומבאר בסעיף י"ב (סעיף דאשתקד) הענין דאוא"ס למטה עד אין תכלית בענין התהוות העולמות.

קיצור: סיכום יב סעיפים הראשונים של המשך ההילולא, ומסיים שהאוצר ניתן לאנשי חיל דוקא. ושיבאר תחילה ענין אוא"ס למטה עד אין תכלית.

ב

הפרק של שנה זו – אוא"ס למטה עא"ת

הסעיף השייך לשנה זו (סעיף י"ג גימטריא אחד) מתחיל: "והנה מה שאומר למטה עד אין תכלית קאי על הגילוי וההתפשטות שהוא בבחי' התפשטות בבחי' א"ס ואין שיעור ובל"ג ממש עד למטה במדריגות היותר אחרונות והיותר תחתונות. עכ"ל. – היינו דבסעיף הקודם מבאר הענין דלמטה עד אין תכלית

8 כמ"ש הבחיי ויקרא א, ט. וראה ספר הבהיר סימן מו (קט). – ובאופן שעולים עד רזא דא"ס (ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב), ועי"ז נעשית אח"כ ההמשכה מלמעלה למטה, שזהו"ע נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני

9 בא יב, מא.

10 שנאספו, לא רק בדור זה אלא גם שצברו אבותיו מדורי דורות, ובדרך כלל לא רק שאינו מבזבז אותם, אלא אפילו אינו מראה אותם.

11 ראה ברכות לג, ב.

12 ראה תקו"ז סוף תיקון נז (וראה שם תיקון יט – מ, ב). ז"ח יתרו לר, סע"ג.

בענין ההתהוות, ובסעיף זה יבאר ענין ההתפשטות והגילוי דאוא"ס, שגם בזה ישנו הענין דלמטה ואין תכלית.

ומוסיף: וזהו אוא"ס למטה עד אין קץ שהתפשטות האור הוא בבחי' א"ס ובל"ג כלל עד מדריגה היותר מטה מטה. עכ"ל. וי"ל הטעם שאומר עוד הפעם שהתפשטות האור הוא בבחי' א"ס עד מדריגה היותר מטה מטה, הוא להדגיש שאין הכוונה בזה רק שמהאור נמשך ריבוי השתלשלות עד אין תכלית (שלכן נק' בשם א"ס), כ"א שהאור עצמו מתפשט למטה, וגם כמו שנמצא למטה הוא בבחי' א"ס ובל"ג.

ובפרטיות יותר, יש בזה ב' ענינים: גילוי והתפשטות. דהשבח של האוא"ס הוא, לא רק שיכול להתפשט עד למטה עד אין תכלית (דענין ההתפשטות לבד יכול להיות באופן שאינו שייך להנבראים), אלא עוד זאת שהוא בבחי' גילוי (שהמשכה שבבחי' גילוי היא בהנבראים עצמם¹³, כדלקמן)

קיצור: בסעיף יג דהמשך מדובר על ענין ההתפשטות וגם ענין הגילוי, עד למטה מטה, בבחי' א"ס.

ג

ג' מדריגות כלליים

וממשיך לבאר שהשבח והעילוי בלמטה עד אין תכלית אינו שההתפשטות וגילוי אוא"ס הוא בעולמות הא"ס¹⁴ או אפילו על עולם האצילות, כי (בלשון המאמר) "עולמות הא"ס שלפני הצמצום ועולם האצילות דשם מאיר האור אין סוף בגילוי, ה"ה כלים לאור אין סוף, להיות דגם הכלים ה"ה אלקות ממש, וא"כ אין פלא כלל דהאור א"ס מאיר שם בגילוי, וכן אין פלא מה שהם יכולים לקבל אוא"ס הגלוי", משא"כ בעולמות ב"ע (כדלקמן ס"ג). – הרי הסדר שמפרט הוא ג' בחי' בכללות סדר השתלשלות: עולמות הא"ס, עולם האצילות, ועולמות

13 ראה תניא פרק מח (סז, ב).

14 שבערך האוא"ס עצמו ה"ה נקראים בשם עולמות (ראה המשך וככה תרל"ז פע"ו. ובכ"מ). ולהעיר שלשון המאמר הוא "עולמות הא"ס שלפני הצמצום". וראה אגה"ק ס"כ (קל), א: וקרוב לומר שגם האלפים ורבות עולמות דיתבא בגולגלתא דא"א וז"א אינן עולמין ממש כו' ובחינת יש אלא וכו' ונקראו עולמין [רק] לגבי בחי' הגולגלתא ודיקנא.

וביאור סדר זה בפרטיות יותר, וגם להבין מ"ש שאין בזה פלא וכו', פלא דייקא, יובן עפ"י תורת הבעש"ט¹⁵, הובאה באור תורה להרב המגיד¹⁶ עם ביאור כ"ק אדמו"ר הזקן ונדפסה בלקו"ת לג' פרשיות¹⁷ עה"פ¹⁸ צהר תעשה לתיבה גו' תחתיים שניים ושלישים תעשה. ופירש השל"ה¹⁹ שתחתיים שניים ושלישים קאי על ג' עולמות בי"ע. והמגיד פירש בשם הבעש"ט²⁰ שיש בכל תיבה²¹ מתיבות התפלה והתורה (שזהו"ע התיבה) ג' בחי', 'עולמות נשמות ואלקות'. וצוהר תעשה לתיבה גו' הן אותיות התורה והתפילה, ובהן צריך להיות צהר ובהירות, שהן²² צריכות להתייחד עם עולמות, וע"י הנשמות, להתייחד עם אלקות, שעיי"ז נעשה ענין הצהר. וזהו"ע מ"ש בזהר²³ תלת עלמין אית לי' לקוב"ה.

ומבאר שם, שבענין תלת עלמין שני הפירושים. פירוש א' במקדש מלך שהם אצילות ובריאה ויצירה. ולפי פירוש זה, עולמות היינו יצירה, נשמות היינו

15 צוואת הריב"ש סע"ה.

16 ס"פ נח (סי' יח). וראה ג"כ אגה"ק המפורסמת דהבעש"ט שנדפסה בריש ספר כתר שם טוב. ועיי' ג"כ בהנעתק בס' בעש"ט עה"ת ח"א פ' נח עמוד התפלה בהערה לאות טו.

17 סג, ב. נדפס באוה"ת נח (כרך ג') תריד, א ואילך [חסר שם כמה תיבות בטה"ד].

18 נח ו, טז.

19 רעו, א.

20 ראה גם סה"מ מלוקט ח"ג ע' רפב-ג.

21 כ"ה באוה"ת שם. ובאו"ת וצוואת הריב"ש שם "בכל אות" (סה"מ מלוקט שם ע' רפג הע' 17).

22 אולי הכוונה שאמירת התיבות שבדיבור האדם נשמה בגוף (עולם) הוא יחוד עולמות עם תיבות התורה ותפלה. וראה תניא פל"ז (מז, א-ב): אי אפשר לנפש האלהית לבטא בשפתיים ופה ולשון ושיניים הגשמיים כי אם ע"י נפש החיונית הבהמית המלוכשת באברי הגוף ממש. וכל מה שמדבר בכח גדול יותר, הוא מכניס ומלביש יותר כחות מנפש החיונית בדיבורים אלו . . בקדושת התורה או התפילה. זאת ועוד אחרת, שכח נפש החיונית המתלבשת באותיות הדיבור, בתלמוד-תורה או תפילה וכיוצא בהן או מצות מעשיות, הרי כל גידולו וחיותו מהדם שהוא מקליפת נוגה ממש, שהן כל אוכלין ומשקין שאכל ושתה ונעשו דם, שהיו תחת ממשלתה וינקו חיותם ממנה, ועתה היא מתהפכת מרע לטוב ונכללת בקדושה על-ידי כח נפש החיונית הגדל ממנה שנתלבש באותיות אלו או בעשיה זו.

23 ח"ג קנט, ב.

בריאה, ואלקות היינו אצילות (כמבואר בלקו"ת לג"פ שם). ופירוש ב' של הרמ"ז שהם עולמות הא"ס שלמעלה מאצילות, עולם האצילות ועולמות בי"ע²⁴. ולפי פירוש זה, עולמות היינו בי"ע, נשמות היינו אצילות, ואלקות היינו עולמות הא"ס שלמעלה מאצילות (כמבואר שם). ומוסיף שלפירוש הרמ"ז אתי שפיר יותר פירוש הבעש"ט נ"ע שהם ג' בחי' עולמות נשמות אלקות, שהם ענינים כלליים²⁵.

ועפ"ז מובן גם סדר הענינים בהמשך שמדבר על עולמות הא"ס עולם האצילות ועולמות בי"ע, שזהו גם ע"פ הג' ענינים 'עולמות נשמות ואלקות' ובהתאם לפירוש הרמ"ז.

וממשיך שם (בלקו"ת לג"פ): "והיא השכלה מופלאת להשכיל מה בין אצילות למה שלמעלה מאצילות" שזהו ההפרש בין נשמות לאלקות. ומשיך ומבאר שהחילוק בין אצילות לעולמות הא"ס הוא, שעולמות הא"ס הם אלקות שלמעלה מכלים, ובאצילות ישנו ענין הכלים, והיינו מה שצמצם אלקותו ית' להתלבש בכלים.

וצריך להבין דבתחילה כותב ש"להשכיל מה בין אצילות למה שלמעלה מאצילות" היא "השכלה מופלאת" ומיד כותב ביאור שהוא (לכאורה) חילוק פשוט, וא"כ מעיקרא מאי קסבר.

וי"ל הביאור בזה ע"פ המשך הענינים כאן, שאין הכוונה שם לתרץ ולבאר החילוק בין עולמות הא"ס ועולם האצילות, כי אם להיפך – לבאר ולהדגיש ההשוואה שביניהם, דלהיות ששניהם (הן עולמות הא"ס והן עולם האצילות)

24 פירוש זה מתאים לפי השל"ה הנ"ל דקאי על עולמות בי"ע, אלא שזהו בעולמות בי"ע הפרטיים, אך לפי הרמ"ז קאי על עולמות בי"ע הכלליים, עולמות הא"ס (א"ק) שלמעלה מאצילות, אצילות ובי"ע [בדרך כלל בי"ע הכלליים הם א"ק, עקודים נקודים (או עתיק ואריך) ואצ"י הוא עשי' דכללות (ראה הנסמן ב'קיצור סדר השתלשלות' ע' נא (ואילך)]. – לפעמים גם בי"ע הפרטיים נכללים בעשי' דכללות – ע"י סה"מ תש"ח ע' 113 הע' יט). כאן הכוונה לתלת עלמין שכולל (לפירוש הרמ"ז) כל מקום החלל, כמ"ש בלקו"ת לג"פ כאן, כנ"ל בפנים].

25 היינו שבענין תחתיים שניים ושלישיים, שהו"ע 'עולמות נשמות ואלקות' וענין 'תלת עלמין' – ג' אופנים: א. בי"ע הפרטיים; ב. אצילות בריאה ויצירה; ג. עולמות הא"ס (שלמעלה מאצילות), אצילות, ובי"ע. והיתרון שבאופן הג' הוא שבו נכללים כל העולמות [שבמקום החלל] עד למטה מטה (כמבואר בלקו"ת לג"פ שם).

הם אלקות, דגם הכלים דאצילות הם אלקות ממש, החילוק הוא רק בזה שהאור נתמצם להתלבש בכלים. ולכן מוסיף שם עוד שהוא ע"ד ההפרש בין היחוד דאיהו וחיהי (אורות) חד ובין היחוד דאיהו וגרמוהי (כלים) חד, שההדגשה בזה הוא היחוד בתכלית עם אלקותו ית' (דד). דהגם שהם ב' בחי' חד, מ"מ בענין ההתפשטות והגילוי דאור, זה שמאיר אוא"ס באצילות בגילוי הוא פשוט²⁶, וזה שמחלקים ביניהם (ובין נשמות ואלקות) נשאר "השכלה מופלאת".

ועפ"ז מובן שבהמשך זה בעל ההילולא מחלק התלת עלמין לב' חלוקות²⁷: עולמות א"ס ואצילות (ביחד); עולמות ב"ע. כי בהמשך זה מדובר בענין התפשטות והגילוי דאוא"ס, ובזה גם אצילות שווה לעולמות הא"ס²⁸, שמאיר בו אוא"ס בגילוי, דגם הכלים הם אלקות ממש ("חד" כנ"ל), וא"כ אין פלא כלל שהם יכולים לקבל אוא"ס בגילוי כגופא לנשמתא.

ועפ"ז י"ל שלשון המאמר "אין פלא" (ולא אין חידוש וכיו"ב) הוא ע"ד לשון אדמור"ר הזקן בלקו"ת לג"פ "השכלה מופלאה", שהפלא הוא לחזק בין עולמות א"ס ואצילות ובין אלקות ונשמות, ואילו להשוות ביניהם, בזה אין שום פלא.

אמנם כל זה הוא עד לכלים דאצילות שהם כגופא לנשמתא (כמ"ש בהמשך). וזה שאוא"ס מתפשט ומתגלה גם בעולמות ב"ע, שאינם כגופא לנשמתא, אלא נקראים²⁹ בשם לבושים, שהלבוש הוא נפרד מן הגוף, הוא העילוי והפלא.

קיצור: סדר הענינים בהמשך הוא בהתאם לפי' הרמ"ז בתלת עלמין. וע"פ ביאור אדה"ז בתורת הבעש"ט מובן גם טעם החלוקה שכולל עולמות הא"ס עם עולם האצילות ביחד ובי"ע בנפרד. דיוק הלשון "אין פלא".

26 ראה גם ד"ה החודש תרס"ו (ע' קס-א) שאצילות אדם אדמה לעליון, שהוא גילוי ההעלם בלבד, וכמשל הקנין שהחפץ עובר מרשות לרשות בלי שינוי.

27 וע"ד במאמר לקו"ת לג"פ שמפורש שם בסיום דבריו (בהקיצור): "אצילות וא"ק הכל אחד", ע"ש.

28 ראה בפרק ראשון של ההמשך שאצ"י הוא "בכלל עולמות הא"ס". וכן לאידך, גם לפני הצמצום ישנה בחי' הנק' עולמות כמפורש בפרק זה.

29 ב'פתח אליהו' (תקרו"ז) שם.

ובכדי לבאר עוד יותר העילוי והפלא דאוא"ס למטה עד אין תכלית, ממשיך בהמאמר ש"בי"ע הם בחי' לבושים, וכמבואר בפתח אליהו דכמה לבושין תקינת לון, דקאי על ביי"ע שהם רק לבושים בלבד לאור הכלים דאצילות". ומוסיף: "וכמאמר³⁰ אימא עילאה מקננא בכורסיא, דאימא עילאה הוא בחינת בינה דאצילות ה"ה מקננא בכורסיא עולם הכסא שהוא עולם הבריאה, שית ספירן ביצירה ואופן בעשי', דלכן נקרא ביי"ע מטה לפי שהם רק לבושים לאור האצילות".

וצריך להבין מדוע מצרף מאמר שני (מתקוני זהר) – אימא עילאה מקננא וכו' – שזה אינו חלק ממאמר פתח אליהו כלל, ומה שייד לתוכן הענין שבי"ע נק' לבושים.

וי"ל שהכוונה לבאר שזה שאוא"ס מתפשט עד לעולם העשי', המדריגה הנמוכה ביותר שבג' עולמות ביי"ע הוא, לא באופן שעולם הבריאה הוא לבוש לעולם האצילות, ויצירה הוא לבוש לבריאה, ועשי' הוא לבוש ליצירה³¹, אלא שהוא באופן שכל ג' עולמות ביי"ע נחשבים עולם אחד (מה'תלת עלמין')³² שכל אחד מהם הוא לבוש לאור האצילות. ועל זה מביא ראי' מהמאמר אימא עילאה מקננא בכורסיא וכו', שאין זה באופן של לבוש על גבי לבוש כנ"ל, כי אם שכל הספירות דאצילות, שהם קומה אחת, מתלבשים בכל ג' עולמות ביי"ע³³ שכולם נעשים לבוש אציל להאוא"ס, וזהו העילוי והפלא שהאור עצמו מתפשט למטה

30 תקוני זהר תיקון וא"ו.

31 דבאופן זה השבח דאוא"ס למטה עד אין תכלית קאי על הגילויי שבעולם הבריאה בלבד, הגם שגם זה הוא דבר נפלא.

32 כנ"ל בפירוש המאמר תלת עלמין אית לי' לקוביה, שלפירוש הרמ"ז הם: עולמות הא"ס; עולם האצילות; עולמות ביי"ע, שעולמות ביי"ע נחשבים לעולם אחד.

33 אלא שהתלבשות זו היא באופן שבינה מקומה בעולם הבריאה, ז"א בעולם היצירה, ומלכות בעולם העשי'. [וכמשל לבוש אחד המלביש כל הגוף, שהראש מלובש בחלק העליון של הלבוש, הגוף בחלק האמצעי של הלבוש והרגלים בחלק התחתון של הלבוש, שנכל חלקי הלבוש יש בהם הגוף עצמו].

עד גם בלבוש עולם העשי³⁴.

אמנם צ"ל דלפ"ז, כיון שבי"ע נחשבים עולם אחד ולבוש אחד לאור האצילות (והחילוקים שבזה הוא רק איזה ספירות מאירות בכל עולם), אין הוספה לכאורה בהפלאה דאוא"ס למטה עא"ת.

קיצור: ע"י שמוסיף מאמר התקו"ז אימא עילאה מקננא בכורסיא וכו' מובן שאוא"ס עצמו מתפשט עד למטה מטה, בעשי', כי כל בי"ע הם לבוש אחד. וצריך ביאור דלכאורה זה גורע מהעילוי ופלא של אוא"ס למטה בעשי'.

ה

נשמות דבי"ע

וי"ל הביאור בזה, שבכללות המשך ההילולא מדובר אודות נש"י ועבודתם בהמשכת אלקות, עיקר שכינה, למטה בתחתונים. ואדרבה, העיקר הוא מה שנוגע לנשמות ישראל, וכמ"ש בתחילת ההמשך משארז"ל³⁵ עה"פ³⁶ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מישראל, ונש"י מהפכים השקר דעולם להיות קרשים למשכן, וע"כ י"ל שכל הנתבאר בענין אוא"ס למטה כו' (וההוספה דאימא עילאה וכו') הוא כי זה נוגע לנשמות ישראל.

והענין הוא דהנה לאחרי שמבאר שבי"ע הם לבושים, ממשיך בנוגע נש"י: "ובלבושין דבי"ע אומר דמינייהו פרחין נשמתין לבני נשא שהם הנשמות". ומוסיף, ש"רוב הנשמות הן נשמות דבי"ע, ורק חד בדרא בדורות הראשונים הם נשמות דאצילות, אבל רוב הנשמות הם נשמות דבי"ע".

ולכאורה תמוה, דאם רוב הנשמות הן בחי' לבושין, א"כ הן גם בחי' נפרדים ותחתון, והרי זה היפך המעלה של נשמות ישראל, ואיך ביכולתם להפוך

34 וראה לקמן ס"ו.

35 הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פרק ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך תרומה כה, ח. של"ה סט, א רא, א. שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חכו"ע' 173 הערה 45.

36 וכמ"ש בתחילת ההמשך משארז"ל עה"פ (תרומה כה, ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מישראל.

התחתון כאשר הן עצמן בחי' תחתון³⁷. גם צריך ביאור מ"ש שחד בדרא הוא נשמה דאצילות, דאיזה תועלת יש בזה כאשר רוב הנשמות אינן כן.

וי"ל הביאור בזה בהקדם תורת אדמו"ר הזקן³⁸, שמבאר בלקו"ת בביאור דיונת³⁹ שנשמת משה הי' מבחי' עצמיות חכמה עילאה, ולכן יכולה התורה להינתן רק על ידו. אלא שמצד מעלת נשמתו אמר משה שהוא כבד פה וכבד לשון⁴⁰, כי התורה כפי שנמשכה למטה היא בחי' נובלות חכמה שלמעלה תורה⁴¹ ומשה הי' למעלה מזה, כדאיתא בזהר⁴² כבד פה לגבי תורה שבע"פ וכבד לשון לגבי תורה שבכתב.

ועד"ז הוא עילוי הנשמות של צדיקים גדולים שנקראים בשם אחים וריעים לז"א לפי שנמשכים מיחוד או"א⁴³. וכן הוא בנשיאי ישראל שהם נשמות דאצילות, דאנפשוטא דמשה בכל דרא ודרא⁴⁴, עד שנקראים משה, כמו שאמר רב ספרא, משה שפיר קאמרת⁴⁵. משא"כ רוב הנשמות, אפילו אלו הנמשכים מיחוד זו"נ דאצילות, שהן נשמות דאצילות, הרי נולדים בעולם הבריאה, ועאכו"כ רוב הנשמות שהן נשמות דבי"ע ממש.

ועפ"ז י"ל שמצד העילוי של נשמות דאצילות אין להם שייכות כלל לשקר העולם דאין בהם ענין הירידה כ"כ לפעול למטה מטה⁴⁶, וכמו במשה שהי' כבד פה וכו', שזהו אפילו לגבי תורה כפי שנמשכת למטה, וכ"ש לגבי העולם. וזוהי

37 ראה תניא פרק כח: איך יעלה למעלה והוא עצמו מקושר למטה. ולהעיר ממארז"ל (ברכות ה, ב) "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים" (ולהעיר מאגה"ק סי' ד. קו, א)).
38 בעל ההילולא דשנה זו תשכ"ג בהיותו שנת הק"ן להסתלקותו (כמדובר בכמה שיחות דשנת תשכ"ג).

39 שה"ש יט, ב. ואילך.

40 שמות ד, י.

41 ב"ר יז, ה.

42 ח"ג כח, א.

43 וכמו שממשיך שם בלקו"ת, שאפילו לפי המבואר במ"א שגם הנולדים מיחוד זו"נ נקראים נשמות דאצילות, אין אצלם כי אם טיפה מעצמיות החכמה, משא"כ אצל האחים וריעים (שדוקא על ידם יכולה להינתן התורה) שם הוא הענין דעצם החכמה.

44 תקו"ז תס"ט. וראה ב"ר פני"ו, ז. זח"ג רעג, א.

45 שבת קא, ב.

46 להעיר מסה"מ מלוקט ח"ב ע' עד.

המעלה שברוב הנשמות שהן מבחי' הלבושין דבי"ע שירידת נשמותיהם הוא עד למטה לעולם הפירוד ודוקא על ידם נעשה העבודה דועשו לי מקדש בפועל ע"י שמהפכים השקר דעולם גם "במדריגות היותר אחרונות והיותר תחתונות" ועושים קרשים למשכן.

אמנם ביחד עם זה מביא בהמאמר שישנו חד בדרא, די"ל הכוונה בזה היא (לא ההפלאה שבנשמות אלו עצמן, אלא) ההפלאה בפעולתן על כל אנשי הדור. דזה שהוא חד בדרא מורה על שיש לו נשמה כללית, על דרך שאמר משה⁴⁷ האנכי הריתי גו' כאשר ישא האומן את היונק, מפני שבו היו כלולים כל שישים ריבוא נשמות, שהן כללות כל נשמות ישראל. וכמו כן באתפשטותא דמשה שבכל דרא⁴⁸, כל נשיא ונשיא בדורו, עד נשיא דורו, והנשיא משפיע בנשמות דבי"ע שיוכלו לפעול בהעולם עד בעולם הזה. וזהו משנת"ל שהגם שמסירת האוצרות שלמעלה הוא לפקידי החיל, הכוונה בהם הוא בשביל החיילים הלוחמים עם המנגד (לעו"ז) בפועל.

ולפ"ז שרוב הנשמות הם מבחי' לבושים (בי"ע), י"ל ג' הבחי' עולמות נשמות ואלקות הם בהתאם לפירוש המק"מ (בתלת עלמין) אצילות בריאה יצירה. דאצילות הוא בחי' אלקות וכולל הנשמות דאצילות שהם חד בדרא (מיחוד או"א), נשמות בעולם הבריאה, ועולמות ביצירה.

קיצור: המעלה (והצורך) בב' סוגי הנשמות יחד, והיחס ביניהן הוא ע"ד פי' המק"מ אב"י.

1

מעלת נשמות דבי"ע

אמנם צריך תוס' ביאור, כי זה שנת"ל שאין לחלק בין נשמות לאלקות, הוא רק לפי פירוש הרמ"ז, שנשמות הן אצילות ואלקות הוא עולמות הא"ס שלמעלה מאצילות. אבל לפי המבואר בהמשך שרוב הנשמות הם דבי"ע הלא יש ההפסק

47 בהעלותך יא, יב. אור החיים שם. וראה סנהדרין ח, א.

48 "עמד ושתלן בכל דור ודור" – יומא לח, ב וראה זח"ג סח, סע"א ואילך. הובא בתניא

פ"א.

בין אצילות ובי"ע⁴⁹, וכמ"ש בהקיצור תורת הבעש"ט (בלקו"ת לג' פרשיות) בענין אף הפסיק⁵⁰, ומה שבא אחרי ההפסק הוא ענין של פירוד, שזהו בכל הענינים שלאחרי ההפסק, כולל גם נשמות. וא"כ הרי הן כשאר הנבראים, היינו שהן עצמן בחי' עולמות, ⁵¹ ואיך יש בכוחם ⁵² להפוך השטות דעולם ולעשות משקר לקרשים.

אך הענין הוא שזהו מה שמבדיר תיכף שגם נשמות דבי"ע הם בחי' פנימיות העולמות ואינם כשאר הנבראים הנפרדים.

ויובן זה ע"פ תורת המגיד ברמזי תורה (אור תורה) על תהילים בתחילתו⁵³, שמבאר את המארוז⁵⁴ אין המלאכים אומרים שירה עד שישראל מתחילים לומר שירה שנאמר⁵⁵ ברוך יחד כוכבי בוקר והדר ויריעו כל בני אלקים. ומבאר שזה שממתנינים המלאכים לנשמות ישראל, הוא ע"פ הידוע שישראל עלו במחשבה⁵⁶. ואנו רואים (ע"ד דוגמא) שכדי לומר דיבור כראוי, זהו כאשר חשב מקודם אודות הענין, והמחשבה ממשיכה חיות בהדיבור, אבל דיבור בלי מחשבה קודמת לו, יהי' בלי שכל ובלי חכמה ובלי תענוג, ודוקא ע"י המחשבה הדיבור הוא כראוי, עם שכל וחכמה ותענוג. וכיון שהמלאכים נמשכים מבחי' הדיבור (בדבר הוי' וגו' כל צבאם)⁵⁷, לכן ממתנינים המלאכים לשירת ישראל

49 ומכ"ש לפי פי' המק"מ שאלקות באצילות ונשמות בבריאה.

50 ישע"י' מג, ז. לקו"ת ר"פ בלק. ובכ"מ.

51 ומשנת"ל שנשמות הן בבריאה ועולמות ביצירה (לפי פירוש המק"מ) הוא רק נשמות של צדיקים. וכן לאידך, הגם שסתם מדור המלאכים ביצירה מ"מ גם יש מלאכים עליונים בבריאה – תניא ריש פרק לט ובהגה שם (נא, ב).

52 והגם שמקבלים כח מפקידי החיל (שהם הנשמות דאצילות), הנה זה גופא צ"ל איך יש בכוחם לקבל שפע (בלי פירוד) יותר משאר הנבראים, כמו מלאכים שהן שיש בהם ביטול יותר.

53 סי' רג (שם מביא את פירושי הפסוקים דתהלים).

54 חולין צא, ב.

55 איוב לח, ז.

56 ב"ר פ"א, ד. זח"א כד, א. אע"פ שנברא האדם אחר מעשה בראשית, הי' קודם במחשבה, שנאמר (תהלים קלט, ה) אחר וקדם צרתני (או"ת שם).

57 לג, ו.

(שעלו במחשבה) תחילה. ומסיים שזהו שיר השירים⁵⁸, השיר של ישראל גורם שירים הרבה בעליונים.

והנה זה שהמלאכים ממתנינים לשירת הנשמות (שעלו במחשבה) הוא לנשמות שבעוה"ז. ומזה מוכח שגם כפי שהנשמות הן בחי' לבושים (לבד), אינן כשאר הנבראים, אפילו לא כמלאכים, אלא למעלה מהם. והיינו שבבחי' לבושים גופא נש"י הן בחי' לבוש המחשבה שהוא לבוש המיוחד⁵⁹, וכמו שביאר הרב המגיד שמחשבה יש בה חכמה, ויתירה מזו, תענוג, וממשיך חיות זה (חכמה, תענוג) בהדיבור⁶⁰.

ועפ"ז יש לבאר הטעם שמצרף המאמר אימא עילאה מקננא וכו' (אף שאינו קשור עם המאמר פתח אליהו), ונת"ל (ס"ד) שכל הג' עולמות ביי"ע הם לבוש אחד. די"ל שהכוונה בזה היא ללבוש המחשבה שהיא לבוש המיוחד עם האור דאצילות, ונש"י שהן בחי' מחשבה, מאיר בהן אור זה בגילוי.

וזהו אוא"ס למטה עד אין תכלית ובאופן דגילוי, דהעיקר הוא בנשמות דבי"ע, לפי שיש בהן ב' הענינים הפכים, שהן בחי' לבושים, שמצד זה הן בבחי' פירוד וירידה למטה מטה, וביחד עם זה, גם כפי שהם למטה מטה בעולם העשי', הם מיוחדים עם האור המלוכשת בהם, כמו מחשבה, לבוש המיוחד כנ"ל⁶¹, ועי"ז הם כלים לקבל מנשמות דאצילות נשיאי הדור בגילוי.

וזהו מ"ש שנשמות הן בחי' פנימיות, כי עיקר ההדגשה המתבאר בהמשך זה הוא כפי שהענינים הם בנש"י ובעבודתם בעולם הזה שהוא תחתון במדריגה שאין תחתון למטה ממנו⁶² כנ"ל. ולעבודה זו אינו מספיק נשמות דאצילות שהן מובדלים לגמרי, אלא צ"ל ע"י נשמות דבי"ע שיש להם שייכות לעולם הפירוד⁶³.

58 שה"ש א, א.

59 ראה המשך תרס"ו ד"ה ביום השמע"צ (סה"מ תרס"ו ע' לז).

60 וממ"ש שם (בפי' שיר השירים) שע"י ישראל נעשים כמה שירים גם בעולמות העליונים, משמע עליונים עוד יותר (למעלה ממלאכים), א"כ הנשמות מיוחדות בדרגות הכי עליונות.

61 להעיר מסה"מ מלוקט ח"ה ע' ח. (ועיג"כ ח"ג ע' רד).

62 כמבואר בתניא פרק לו. ובלשון המאמר "במדריגות היותר אחרונות והיותר תחתונות".

63 ראה ד"ה והנה אנחנו הנ"ל.

ופ"ז י"ל דזה שנת"ל (בהג' בחי' עולמות נשמות ואלקות) שעולמות ביי"ע הם עולמות ונפרדים⁶⁴, הוא בכללות, אבל בפרטיות, בבי"ע גופא הנה נש"י הם פנימיות, בחי' אלקות, והמלאכים, בחי' חיצוניות (נשמות ביחס לאלקות), והעולם עצמו הוא בחי' חיצוניות דחיצוניות, בחי' עולמות⁶⁵.

וזהו שנש"י הן למעלה משאר הנבראים, בחי' אלקות (שלמעלה מ'נשמות ועולמות', דמחשבה דיבור ומעשה הם בחי' תלת עלמין⁶⁶), ועל ידן נפעלים הענינים בחיצוניות שהם המלאכים, דפירוש מלאכים הוא – שלוחים, שבטלים לנשמות⁶⁷ כמו שדיבור בטל למחשבה כנ"ל, ועל ידם פועלים הנשמות בחיצוניות דחיצוניות (עולמות). וזהו שהעבודה היא להמשיך עיקר שכינה בתחתונים, שבתחילה הוא בנש"י שהם כלים לגילוי אור והן עיקר ופנימיות דירתו של הקב"ה⁶⁸, ועל ידם⁶⁹, נמשך בעולם. וזהו צהר תעשה לתובה שע"י אותיות התורה ותפלה של נש"י נמשך צהר ובהירות אור אלקי בכל העולמות עד למטה.

קיצור: נש"י הן כלים לאוא"ס גם בהיותם בבחי' לבוש, ואוא"ס למטה.

ז

ירידת האור יותר

וממשיך בהמאמר, שהשתלשלות האור בבי"ע ממדרגה למדרגה בריבוי המדרגות הוא באופן שמתעלם ומסתתר האור ממדרגה למדרגה, עד שבהגיע האור לעולם הגלגלים והמזלות הרי הוא מתעבה ומתגשם, ולכן כל ההשפעה והגילוי בעולם התחתון ועולם הגשמי דעוה"ז הוא ע"י הגלגלים והמזלות,

64 הן לפירוש הרמ"ז והן לפי המק"מ.

65 וכפירוש השל"ה (בענין תחתיים שניים שלשיים שהוא ביי"ע). וראה בלקו"ת לג' פרשיות שם (אחר הבאת תורת הבעש"ט), ומציין לד"ה והנה אנחנו מאלמים אלומים בתו"א, ע"ש. ובתו"ח שם (רד, ד): נשמות ומלאכים וכחות אלקי' החיצוניים ביותר, שהן כמו ג' מדרגות דמחשבה ודיבור ומעשה וכו', ע"ש.

66 ד"ה ועשית בגדי קדש תרס"ה. וראה הערה הקודמת מתו"ח.

67 שלוחו של אדם כמותו (לד, ב. במשנה). וש"נ.

68 ראה לקו"ש חט"ז ע' 477. וש"נ. [ולהעיר מאגה"ק סי' ד]. תניא פרק לג.

69 ראה גם תניא פרק לו.

וכמ"ש⁷⁰ ממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים, וכמאמר⁷¹ אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל, שהוא בא מאור וחיות האלקי ששופע דרך הגלגלים ומזלות.

ויש לומר, שזהו משנת"ל שנשמות הן פנימיות ובחי' מחשבה, ומלאכים הם חיצוניות הוא ובחי' דיבור, דהגם שמחשבה מביא חיות להדיבור, מ"מ אותיות הדיבור מסתירים⁷², ולכן האור מתעבה ומתגשם על ידם.

ועפ"ז יש לבאר מה שמביא כאן המארוז"ל אין לך עשב וכו' גדל (שהו השפעה רוחנית מהמזל⁷³) וקאי על החיות. דבנוגע להתהוות העשב יש מאין, מובן שצריך להיות ע"י לבושים המסתירים (מלאכים שהם המזלות), בכדי שיתהווה באופן המתאים לעוה"ז הגשמי, היינו בחי' יש ודבר נפרד, שזהו ע"י הסתר הבורא מן הנברא⁷⁴, אבל בנוגע לחיותו (אחרי שכבר נתהווה ליש, כפי שמדייק רבינו הזקן באגה"ק⁷⁵), שנרגש לנבראים, שהרגשה הו"ע של גילוי⁷⁶, לא הי' צ"ל בהסתר. וזהו הפלא, שנרגש החיות, וביחד עם זה, אינו נרגש שזוהי חיות אלקית.

וזהו משנת"ל (בתחילה) שבפרק זה מדובר, לא על ענין ההתהוות, אלא ענין הפלא שבתפשטות וגילוי אוא"ס, שהאור יורד למטה עד שמתעבה ומתגשם, שזהו השפלה גדולה מה שהאלקות בא בעולם והסתר גדול כל כך (שלא נרגש בנבראים שזהו חיות אלקי), למטה עד אין תכלית.

קיצור: ע"י המלאכים ומזלות, מבחי' פנימיות לבחי' חיצוניות, ממחשבה לדיבור, נשפל האור למטה בהסתר גדול.

70 ברכה לג, יד.

71 ראה ב"ר פ"י, ו. ו. זהר ח"א רנא, א (בהשמטות). ועוד.

72 מהות האתיות עצמן הוא בחי' העלם. – לקו"ת ד"ה והניף (טז, ד).

73 דמ"ש וממגד תבואות שמש גו' הי' אפשר לפרש שזהו השפעה גשמית.

74 שעהיה"א פרק ד.

75 סי' כ"ף (קלב, א) שהמזל המכה ואומר גדל היינו לאחר שכבר צמח העשב, ואינו אומר לו לצמוח מאין ליש, אלא מקוטן לגודל כו', אבל בטרם יצמח, למי יאמר כל מזל ומזל לכל עשב ועשב בפרטי פרטיות.

76 סה"מ תרנ"ז ע' סא. נתבאר בסה"מ מלוקט ח"ה ע' קט.

ח

למטה עוד יותר

וממשיך לבאר אוא"ס למטה במדריגה תחתונה יותר. דהיינו שבבחי' חיצונית, כפי שהאור היא במלאכים ומזלות, אף שהיא ירידה הכי תחתונה, היא בדרגות של קדושה או ששייכים עכ"פ לבחי' הקדושה, ואין זו ירידה הכי תחתונה ממש. ועל זה מוסיף שיש ירידה גדולה יותר: "כמו שבא בהריבוי צמצומים העלמות והסתרים עד שיכול להיות דבר ההיפך מאלקות לגמרי, והיינו, לשכוח על הוי' לגמרי ח"ו, ומכ"ש כמו שהוא בקליפה וסט"א לאמר לי יאורי ואני עשיתיני⁷⁷". והיינו כפי שנמשך לחיצוניות דחיצוניות – בחי' עולמות, עד שיכול לצאת ענין הפכי, כפוי טובה.

ומוסיף על זה בהמשך את משארז"ל⁷⁸ עה"פ⁷⁹ ויברך יעקב את פרעה שברכו שיעלה נילוס לקראתו. ויש לדייק בזה, שלכאורה מספיק לומר שברכתו הביאה תועלת למצרים, ואעפ"כ פרעה אמר לי יאורי ואני עשיתיני, ומה נוגע הפרט שיהא נילוס עולה לקראתו. וי"ל שזהו להוסיף בביאור אוא"ס למטה עא"ת.

ויובן ע"פ מה שמבאר אדמו"ר האמצעי בתורת חיים⁸⁰ בביאור מ"ש⁸¹ ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור, שיאור זה קאי על הנילוס, שהוא הנהר הראשון מהד' נהרות שיוצא מעדן גו' ומשם יפרד גו'⁸², שם האחד פישון⁸³ שזהו נהר הנילוס⁸⁴. ומבאר שם העילוי של נהר הראשון "שנהר זה עדיין הי' כלול ומתאחד בנהר שיוצא מעדן ממש", בלי פירוד. וזוהי גודל העילוי של ויברך יעקב את פרעה, שלא הי' ברכה 'סתם', אלא תכלית

77 יחזקאל כט, ג. וראה לקו"ש ח"י ע' 199. נדפס גם באג"ק ח"ג ע' רץ.

78 בתנחומא הובא ברש"י במקומו

79 ויגש מז, י.

80 מקץ רכט, ב [פח, ב].

81 ר"פ מקץ.

82 בראשית ב, י.

83 שם יא.

84 פירש"י עה"פ. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע' תשח (שנילוס הוא נהר

פרת), ע"ש וש"נ.

הברכה, המשכת תענוג העליון (דעדן הוא תענוג), ופרעה כפה בטובה זו ואמר לי יאורי וכו'.

וביאור העילוי של ברכה זו בפרטיות יותר, מבאר הצ"צ באור התורה⁸⁵ שברכת יעקב פעלה, הן בגשמיות שע"י הברכה ניתן הכח להעלות הניצוצות דקדושה שנפלו במצרים ועי"ז היתה ארץ מבורכת בכל ענינים גשמיים לפרעה ולכללות ארץ מצרים. והן ברוחניות, שהי' להם חיבור לקדושה ע"ד מארז"ל⁸⁶ כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה, לשון צוותא וחיבור⁸⁷, וחיבור זה פועל עילוי גם בהמתחבר וצוות⁸⁸ היינו בפרעה ובכל ארץ מצרים.

וי"ל שג ענינים אלו – עדן, הנהר היוצא מעדן, והתוצאות לפרעה ומצרים – הו"ע הג' בחי' דפנימיות, חיצוניות, וחיצוניות שבחיצוניות שבעוה"ז גופא, שהם ג"כ הג' ענינים אלקות נשמות ועולמות. אלא שבעוה"ז הוא באופן נמוך ביותר. שבחיצוניות מתגשם ההשפעה ביותר (שהנילוס נמשך לערות הארץ⁸⁹), ובחיצוניות שבחיצוניות, נתלבש ההשפעה לכפוי טובה בנוגע הטובות גשמיים (לי יאורי ואני עשיתי – היאור⁹⁰), ולמטה מזה, שידוע את ריבוננו ומכוון למרוד בו⁹¹ (ואני עשיתיני – גם את עצמי⁹²). וגם בזה הנה ואתה מחי' את כולם כתיב⁹³, שגם שם ישנו החיות דאוא"ס – אוא"ס למטה מטה עד אין תכלית.

וכן הוא בעבודת האדם – תוכן הענינים בקיצור: בבעלי עסק, שאע"פ שמאמין באמונה פשוטה שברכת הוי' היא תעשיר⁹⁴, הרי כאשר מגיע לעסק

85 ויחי תיח, ב. על הקושיא הידועה במ"ש (ויחי נ, י-יא) ויבוא עד גורן האטד גו' אבל כבד למצרים, והקשה בזהר (ח"א רמט, א) אבל לישראל מיבעי לי, מאי טעמא למצרים, אלא הכי אמרו, כל ההוא זמנא דהוה יעקב במצרים אתברך ארעא בגיני' וכו'.

86 ברכות ו, ב.

87 ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. ובכ"מ – נסמן בסה"מ מלוקט ח"ג ע' עב הע' 55.

88 כמו שמבאר הרמב"ם בארוכה בפירוש המשניות (סנהדרין לז, א. במשנה).

89 מקץ מב, ט. יב.

90 ראה בכ"ז לקו"ש ואג"ק שם.

91 ע"ד לשון חז"ל – תו"כ בחוקותי כו, יד. פרש"י בחוקותי שם. נח י, ט. לך לך יג, יג.

92 לקו"ש ואג"ק שם.

93 נחמי' ט, ו.

94 משלי י, כב.

גופא, נדמה לו שכחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה⁹⁵ – כפוי טובה. ומזה נופלים למטה מטה יותר, עד שיכול להיות יעוז בהוותו⁹⁶ שמתגאה בעצם מהותו – ע"ד יודע את ריבונו ומכוון למרוד בו.

וכן ביושבי אוהל, שיודע שזוהי תורתו וחכמתו של הקב"ה⁹⁷, ומ"מ בעת הלימוד סומך על שכלו עד ששוכח על נותן התורה – כפוי טובה. ולמטה מזה, שמשמש בתורה גופא להורות הוראות היפך רצון נותן התורה ח"ו – יודע את ריבונו ומכוון למרוד בו⁹⁸. ובסיום המאמר:

וזהו אוא"ס למטה עד אין תכלית, שלכן נקרא הלמטה בשם טבע מלשון טובעו בים סוף⁹⁹, שמתכסה בהעלם והסתר, ועד באופן שנעשה מנגד, ומ"מ בזה גופא ישנו הענין דאוא"ס, שזהו"ע כל ידח ממנו נדח¹⁰⁰, ומבזבזים את האוצרות, שזה נותן כח בצבאות הוי', שזהו לא רק פקידי החיל אלא אנשי החיל, ואדרבה עיקר הנצחון נעשה ע"י אנשי החיל, שהם יפעלו את הנצחון להפך משקר ושטות דעולם ולעשות מזה קרשים עצי שיטים עומדים, כמו עמודים המחברים את הגג עם הרצפה¹⁰¹. וע"י עבודה זו, שמשמשים באוצרות שכבר נתבזבוזו וניתנו כדי למלא את השליחות ולפעול את נצחון המלחמה, נפעלת תכלית העבודה, שזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כאו"א מישראל, וע"י עבודת כאו"א פועלים את הענין דעיקר שכינה בתחתונים היתה, שכמו שהי' מקודם עיקר שכינה בתחתונים היתה, לגנוני, כך יהי' גם הבאתי לגני אחותי כלה, שזה יהי' בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

95 עקב ח, י.

96 תהלים נב, ט.

97 תניא פרק ה.

98 כמבואר בארוכה בקונטרס עץ החיים לאדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע פ"ה פ"א.

99 בשלח טו, ד. וראה סה"מ מלוקט ח"ה ע' קח-ט. וש"נ.

100 ראה שמואל-ב יד, יד.

101 ראה בהמשך ריש פרק ט.

לע"נ

ברוך שלום דובער ז"ל ע"ה

בן יבלח"ט מיכאל חנוך שי'